



Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město, Tel. +420 257 042 094,
ID datové schránky: qr9ab9x, e-mail: arbitr@finarbitr.cz, https://www.finarbitr.cz

Navrhovatel



Zástupce

Mgr. Lucie Růžičková
advokát
IČO 631 23 606
Jana Růžičky 1165/2a
148 00 Praha 4

Instituce

AXA životní pojišťovna a.s.
IČO 618 59 524
Lazarská 13/8
120 00 Praha 2

Zástupce

JUDr. Jan Malý
advokát
IČO 662 57 743
Sokolovská 5/49
186 00 Praha 8

Č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 28

Praha 19. 2. 2019

Rozhodnutí o námitkách

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 25. 7. 2017 podle § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi na návrh Navrhovatele proti Instituci, vedeném podle tohoto zákona a zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), ve věci zaplacení částky ve výši zaplaceného pojistného na pojistnou smlouvu č. ■ s příslušenstvím, o námitkách Navrhovatele ze dne 25. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 19, a námitkách Instituce ze dne 31. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 20, proti nález finančního arbitra ze dne 15. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 18, takto:

- I. **Námitkám instituce, AXA životní pojišťovna a. s., IČO 61859524, se sídlem Lazarská 13/8, 120 00 Praha 2, ze dne 31. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 20, se částečně vyhovuje a nález finančního arbitra ze dne 15. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 18, se podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi ve výroku II. mění a po změně zní:**

Instituce, AXA životní pojišťovna a. s., je povinna zaplatit navrhovatel, ■, částku ve výši 18.500 Kč (slovy: osmnáct tisíc pět set korun českých) spolu s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % p.a. z částky 7.500 Kč, počínaje dnem 22. 11. 2016 do zaplacení, a to vše do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí o námitkách.

- II. **Výrok I., III., IV. nález finančního arbitra ze dne 15. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 18, se podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi potvrzuje a námitky navrhovatele, ■, ze dne 25. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 19, a zbývající námitky instituce, AXA životní pojišťovna a. s., ze dne 31. 10. 2018, č. j. FA/SR/ZP/794/2017 - 20, se zamítají.**

1. Řízení o návrhu

Navrhovatel se domáhá vydání bezdůvodného obohacení ve výši zaplaceného pojistného na pojistnou smlouvu investičního životního pojištění spolu s příslušenstvím ve výši zákonného úroku z prodlení ode dne marného uplynutí lhůty ve výzvě Instituci, protože pojistná smlouva, kterou s Institucí uzavřel, je neplatná (Pojistná smlouva neobsahuje základní náležitosti



pojistné smlouvy, tj. pojistnou částku, a Instituce tak nepřevzala ani na okamžik pojistné riziko).

Finanční arbitr při rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí nálezem ze dne 15. 10. 2018, č. j. FA/SR/794/2017 - 18 (dále jen „Nález“), vyšel ze shromážděných podkladů, především z toho, že Navrhovatel s Institucí uzavřeli na základě „Návrhu pojištění osob Winterthur č. ■“ (Instituce t.č. podnikající pod obchodní firmou Winterthur pojišťovna a.s.) dne 10. 5. 2006 pojistnou smlouvu investičního životního pojištění č. ■ s počátkem pojištění 20. 5. 2006 (dále jen „Pojistná smlouva“). V Pojistné smlouvě si strany sjednaly běžné měsíční pojistné ve výši 2.000 Kč, pojistnou dobu 26 let a pojistnou částku „0 Kč“. Instituce se v Pojistné smlouvě zavázala Navrhovateli pro případ smrti vyplatit nulovou pojistnou částku (tj. 0 Kč) nebo hodnotu podílových jednotek, bude-li vyšší, a pro případ dožití se sjednaného konce pojištění pojistné plnění odpovídající hodnotě podílových jednotek vedených na podílovém účtu.

Finanční arbitr na základě shromážděných podkladů a po jejich pečlivém právním posouzení rozhodl, že Pojistná smlouva je absolutně neplatná podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „starý občanský zákoník“), protože odporuje zákonu č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pojistné smlouvě“). Finanční arbitr nezjistil, že by Instituce na základě Pojistné smlouvy přebrala pojistné riziko, ani že by Navrhovatel jejím prostřednictvím naplnil svůj pojistný zájem, když oba tyto faktory představují esenciální prvky pojistného vztahu. Finanční arbitr současně nedovodil, že lze na Pojistnou smlouvu hledět jako na jiný Pojistnou smlouvou disimulovaný platný právní úkon ve smyslu § 41a odst. 2 starého občanského zákoníku, tj. jako na smlouvu investiční.

Protože finanční arbitr současně nezjistil, že by námitka Instituce o promlčení práva Navrhovatele na vydání bezdůvodného obohacení nebyla důvodná, posoudil subjektivní dobu pro vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu § 107 odst. 1 starého občanského zákoníku za zachovanou. V této souvislosti musel finanční arbitr odmítnout i námitku Navrhovatele, že by Instituce vznesla námitku promlčení v rozporu s dobrými mravy, proto přikázal Instituci ve smyslu § 457 starého občanského zákoníku vydat Navrhovateli bezdůvodné obohacení ve výši 18.500 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % z této částky počínaje dnem 22. 11. 2016 do zaplacení, a v souladu s ustanovením § 17a zákona o finančním arbitrovi jí uložil sankci ve výši 15.000 Kč.

3. Námitky Navrhovatele proti Nálezu

Námitky Navrhovatele směřují proti výrokům II. a III. Nálezu, protože „*finanční arbitr v Nálezu nepřihlédl k Navrhovatelem tvrzeným skutečnostem, nezjistil dostatečně skutkový stav a zároveň jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci*“.

Navrhovatel rozporuje závěry finančního arbitra učiněné v Nálezu a odkazuje na své vyjádření k námitce promlčení ze dne 12. 4. 2018

Navrhovatel opakovaně argumentuje, že Pojistná smlouva je neplatná jen z důvodů na straně Instituce, zánik nároku by byl pro Navrhovatele nepřiměřeně tvrdým postihem, z pojistného Pojistné smlouvy nebylo generováno žádné budoucí pojistné plnění, Instituce úmyslně obcházela regulaci poskytování investičních služeb, Instituce neoprávněně profituje z délky trvání pojistných smluv a námitka promlčení je vznesena subjektem, který není v dobré víře.

Navrhovatel argumentuje, že závěr finančního arbitra učiněný v Nálezu je nepřezkoumatelný, neboť neuvádí „*na základě kterých konkrétních důkazů či úvah ho finanční arbitr učinil a z jakých důvodů*“.



Navrhovatel tvrdí, že finanční arbitr v Nálezu neuvedl, jakými informacemi a z jakého zdroje Navrhovatel disponoval, když v Nálezu pouze konstatoval, že „se Navrhovatel nedomáhal svých práv před marným uplynutím promlčecí doby, ačkoli měl po několik let dostatek informací k podání žaloby k soudu, případně návrhu k finančnímu arbitrovi“.

Navrhovatel tvrdí, že v řízení musí finanční arbitr zjistit objektivní stav věci, tedy existenci rozhodných skutečností potvrdit či vyvrátit, což v Nálezu neučinil a požaduje, aby Nález změnil a rozhodl tak, že Instituce je povinna zaplatit Navrhovateli částku ve výši zaplaceného pojistného, tj. ve výši 109.500 Kč.

4. Námítky Instituce proti Nálezu a vyjádření Instituce k námítkám Navrhovatele

Námítky Instituce směřují proti výrokům I., II. a IV. Nálezu.

Instituce rozporuje pravomoc finančního arbitra k vedení sporu o neplatnosti Pojistné smlouvy a dovozuje rozpor s § 1 odst. 1 písm. e) zákona o finančním arbitrovi. Finanční arbitr si podle názoru Instituce protiřečí, když na jedné straně shledává svou pravomoc, protože se jedná o spor ze smlouvy životního pojištění, a na druhou stranu tvrdí, že se nejedná o pojistnou smlouvu a že Instituce tedy nemohla nabízet ani poskytovat životní pojištění z důvodu absolutní neplatnosti Pojistné smlouvy. Instituce v tomto shledává porušení čl. 36 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina základních práv a svobod“), o právu na soudní a jinou právní ochranu a rozhodnutí finančního arbitra považuje za nepřezkoumatelné, či nezákonné.

Instituce namítá, že posouzení právního úkonu jako absolutně neplatného je vždy krajním řešením a rozhodující orgány jsou přitom ve smyslu čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod povinny šetřit podstatu a smysl autonomie vůle a zachovávat spíše platnost právních úkonů. Instituce odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2005, sp. zn. 28 Cdo 1067/2004, a na nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. ÚS 3381/10. Pojistná smlouva by byla platná i z pohledu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nový občanský zákoník“).

Instituce s ohledem na posuzování platnosti a neplatnosti právního úkonu odkazuje rovněž na konverzi právního úkonu a zásadu pacta sunt servanda. Podle Instituce z Pojistné smlouvy vyplývá, že obsahu smlouveného závazku si byl Navrhovatel dobře vědom nebo s vynaložením potřebné míry pečlivosti měl být vědom a s takovým závazkem souhlasil. Podle Instituce je zřejmá vůle Navrhovatele uzavřít pojistnou smlouvu s investičními prvky. Vůle Instituce pak byla uzavřít pojistnou smlouvu s investiční složkou. Instituce proto uzavírá, že pokud by finanční arbitr trval na svém závěru o neplatnosti Pojistné smlouvy, musel by ji posoudit jako platnou smlouvu investiční, popř. inomínátní.

Instituce namítá, že finanční arbitr nesprávně posoudil otázku disimulace právního úkonu (Pojistné smlouvy), když sice prohlásil, že by se svým obsahem nemusela přičítat zákonu č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“), ovšem odporovala by právní úpravě o podnikání na kapitálovém trhu, resp. splnění pravidel jednání se zákazníky, aniž by finanční arbitr splnění těchto pravidel zkoumal nebo zohlednil skutečnost, že jejich nesplnění nemá za následek neplatnost smlouvy, ale pouze odpovědnost za správní delikt.

Instituce argumentuje, že zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o podnikání na kapitálovém trhu“), je předpis veřejnoprávní a že finanční arbitr na otázku údajného obcházení zákona pohlíží z pohledu veřejného práva. Přitom uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného a podle ustanovení veřejného práva nelze hodnotit otázku platnosti



soukromoprávní smlouvy. Tento pohled je podle Instituce v zásadním rozporu s § 1 odst. 1 nového občanského zákoníku. Podle Instituce je skutečný smysl a účel zákona v základním určení, co se rozumí pojistnou smlouvou (viz § 2 zákona o pojistné smlouvě) a další variabilitu možností pojistného vztahu podle Instituce ponechal zákonodárce ve volní dispozici smluvních stran.

Instituce odkazuje, že pojistný zájem není podstatnou náležitostí pojistné smlouvy, protože § 2 zákona o pojistné smlouvě, takovou podmínku nestanoví a tento pojem je definován pouze jako zákonná zkratka v § 3 písm. n) téhož zákona. Taktéž § 4 ani jiné ustanovení zákona o pojistné smlouvě neobsahuje požadavek na uvedení pojistného zájmu. Podle Instituce absence pojistného zájmu není zakázána, avšak finanční arbitr dochází nesprávným výkladem k odlišnému závěru, a to v rozporu se zásadou soukromého práva „vše je dovoleno, co není zakázáno“.

Instituce současně namítá, že pojistný zájem v Pojistné smlouvě nechybí. V případě smrti pojištěného je ochranou výplata pojistného plnění obmyšlené osobě, v případě dožití pak vyplacení pojistného plnění pojištěnému. V obou případech podle Instituce dochází k výplatě pojistného plnění, jehož výpočet je předem definovaný a určitý, byť ne konkrétní částkou, ale předvídatelným výpočtem. Dalším pojistným zájmem podle Instituce může být daňová uznatelnost Pojistné smlouvy, či možnost určení konkrétní osoby, která obdrží pojistné plnění, aniž by byla povolána dědickým právem. Pojistným zájmem může podle Instituce být i voluntarita Pojistné smlouvy, kdy pojistník může upravovat rozsah investované pojistné částky či sjednání připojištění.

Instituce odkazuje mj. na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3784/2009, kterým měl finanční arbitr argumentovat „*v jiném obdobném nálezu*“, a které je podle ní nutné interpretovat odlišně, než jak činí finanční arbitr. Podle Instituce zde byl pojistný zájem vyložen v souvislosti s pojištěním majetku a odůvodnění rozhodnutí nelze absolutizovat na veškeré typy pojistných smluv. Instituce odkazuje, že z rozhodnutí je patrný závěr, že z neurčení konkrétní částky pojistného plnění nelze vyvodit neplatnost Pojistné smlouvy pro neexistenci pojistného zájmu či garance vyplacení konkrétní výše pojistného plnění. Instituce na tomto rozhodnutí rovněž demonstruje, že „*nelze hodnotit pojistnou smlouvu jako neplatnou, protože pojistník údajně neměl pojistný zájem na vyplacení pojistného plnění za věc, kterou nevlastnil, a že rovněž chybělo pojistné riziko*“.

Instituce argumentuje, že v Pojistné smlouvě existovalo a existuje pojistné riziko, když Pojistná smlouva kryje pojistné riziko v podobě smrti a dožití. Instituce zdůrazňuje, že „*[m]íru pravděpodobnosti vzniku pojistné události vyvolané pojistným nebezpečím je nutno chápat ve vztahu k pojištěné osobě. U této osoby, ze statistického hlediska, je poté stejná míra pravděpodobnosti, že zemře nebo se dožije určitého věku, a to nezávisle na tom, zda tato osoba uzavře pojistnou smlouvu nebo např. v jaké výši plnění*“.

Instituce odkazuje, že definici pojistného rizika nabízí komentovaný § 2767 nového občanského zákoníku (Instituce neposkytla zdroj citace, pozn. finančního arbitra), podle něhož se pojistným rizikem rozumí míra pravděpodobnosti vzniku pojistné události způsobené pojistným nebezpečím. Je-li pojistné riziko mírou pravděpodobnosti, pak se jedná o matematickou hodnotu (teoreticky vyjádřitelnou procentem, zlomkem apod.). Podle Instituce je pak tento pojem často zaměňován s pojmem hodnota pojistného zájmu nebo pojistné nebezpečí.

Podle Instituce finanční arbitr nesprávně zaměňuje pojistné riziko za podnikatelské riziko pojišťovny při výkonu pojišťovnictví podle § 3 odst. 1 písm. f) zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „nový zákon o pojišťovnictví“), zda bude plnit a v jakém rozsahu a zda pojišťovna vyplatí více, než obdržela na pojistném. Instituce tvrdí, že na sebe přebírá i podnikatelské riziko.



Instituce argumentuje, že pojistník může kdykoliv sjednáním připojištění a určením rozsahu investování změnit parametry Pojistné smlouvy ve prospěch údajného chybějícího pojistného rizika. Instituce dovozuje, že Pojistná smlouva měla v sobě inkorporovanou pojistnou částku, a to článkem 4.4 pojistných podmínek Winterthur pojišťovna a.s. 0106 účinných od 1. 1. 2006 (dále jen „Pojistné podmínky“). Podle tohoto ujednání měl Navrhovatel nárok na to, aby kdykoli v průběhu Pojistné smlouvy mohl jednostranně zvýšit pojistnou částku a nelze proto hovořit o tom, že Pojistná smlouva je neplatná pro absenci pojistné částky. Instituce rovněž upozorňuje, že § 2 ani jiné ustanovení zákona o pojistné smlouvě neobsahuje požadavek převzetí pojistného rizika pod sankcí neplatnosti právního úkonu.

Instituce rovněž odkazuje na retroaktivní aplikaci § 1 nového občanského zákoníku, podle kterého uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného, a tudíž není možné podle ustanovení veřejného práva hodnotit otázku platnosti či neplatnosti soukromoprávní smlouvy.

Instituce považuje za nepřipustné a odporující zákonu rozšiřovat taxativní výčet uvedený v § 4 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě, navíc za předpokladu, že finanční arbitr sám v Nálezu uvedl, že nezjistil, že by v Pojistné smlouvě formálně chyběla některá z obsahových náležitostí uvedených v tomto ustanovení.

Instituce tvrdí, že oprávnění Instituce uzavřít pojistnou smlouvu, kde investiční riziko přebírá pojistník místo Instituce, vyplývá jasně a zřetelně z § 21a odst. 6 zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění účinném ke dni sjednání Pojistné smlouvy (dále jen „starý zákon o pojišťovnictví“), neboť tento zákon výslovně předpokládá pojistné plnění čistě odvislé jen na riziku z investování (tzv. smlouva s nulovou pojistnou částkou). Instituce v tomto odkazuje rovněž na § 67 platného zákona o pojišťovnictví (aktuálně § 61 nového zákona o pojišťovnictví, pozn. finančního arbitra), neboť toto ustanovení je podle Instituce nadále součástí právního řádu.

Instituce rozporuje závěr finančního arbitra, že pojistník, resp. pojištěný, musí obdržet při pojistném plnění vždy více, než je na pojistném zaplaceno. Instituce odkazuje na standardní pojistné smlouvy sjednané pouze na smrt či pouze na dožití. Finanční arbitr podle Instituce pomíjí skutečnost, že pojistnou událostí je smrt nebo dožití a je tak zcela jisté, že taková pojistná událost nastane, jen není zřejmé kdy. Podle této úvahy by pojišťovna „*i při 100% jistotě nastání pojistné události musela vyplatit na pojistném plnění více, než obdržela*“. Takovýto postup je v rozporu s ekonomickými zájmy pojišťovny, která by v tomto důsledku pozbyla svůj kapitál a skončila v úpadku, ale i v rozporu „*s principy rezervotvorného pojištění, kdy se rezerva na výplatu pojistného plnění vytváří právě jen ze zaplaceného pojistného*“.

Instituce argumentuje, že s uzavřením pojistné smlouvy o investičním životním pojištění i bez smluvené pojistné částky počítá také § 15 odst. 6 zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o daních z příjmu“).

Instituce odkazuje na právo Evropské unie a povinnost finančního arbitra rozhodovat v souladu či s přihlédnutím k němu. V této souvislosti Instituce odkazuje i na judikaturu Soudního dvora Evropské unie, konkrétně rozsudek ve věci *González Alonso v. Nationale Nederlanden*, C-166/11 ze dne 1. 3. 2012, podle něhož nejsou neobvyklá ujednání o použití různého poměru měsíčních plateb pojistného i investice a že investiční riziko nese pojistník, když takové smlouvy jsou běžné a spadají do odvětví životních pojištění.

Instituce rovněž odkazuje na judikaturu některých členských států Evropské unie, které podle ní mají obdobnou právní úpravu (podstatné náležitosti pojistné smlouvy, ochrana spotřebitele) jako Česká republika, a to právě z důvodu jednotných předpisů Evropské unie. Instituce rovněž odkazuje na případ *Fuji Finance v. Aetna Life Insurance co Ltd, C.L.C.* 141 ze dne 4. 7. 1996 posuzovaný Apelačním odvolacím soudem ve Velké Británii, rozsudek



Kasačního soudu ve Francii č. 227 ze dne 23. 11. 2004 a Nizozemský soud v Leeuwardenu v rozsudku ze dne 11. 5. 2010, sp. zn. 200.023.799/01, z nichž podle ní vyplývá, že smlouvy obdobné Pojistné smlouvě jsou v zahraničí běžně uznávány, resp. je z nich patrný princip zachování platnosti smluv. InSTITUTE tvrdí, že rozhodnutí o neplatnosti Pojistné smlouvy by vedlo k narušení evropského pojistného trhu a poškození investic zahraničních pojišťoven působících v České republice. InSTITUTE dále tvrdí, že sám zákonodárce v České republice podporuje tento typ pojistných smluv tím, že jsou s nimi při splnění konkrétních podmínek spojena daňová zvýhodnění a jejich uzavírání sám aktivně napomáhá.

InSTITUTE namítá, že se finanční arbitr v Nálezu nevypořádal s předloženou judikaturou států Evropské unie, která byla součástí Memoranda České asociace pojišťoven ze dne 28. 11. 2016, vypracovaného Evou Novákovou, Lucií Škapovou a Michaelou Remešovou (Advokátní kancelář JŠK), dále jen „Memorandum České asociace pojišťoven“.

InSTITUTE odkazuje na „výtažek z odborné literatury, konkrétně z učebnice VŠE - „Sociální a soukromé pojištění“, vydáno v roce 1996“ prof. Ing. Jaroslava Vostatka, Csc., ve kterém popisuje charakteristiku investičního životního pojištění, konkrétně str. 358 a 359, kde není žádná zmínka o skutečnosti, že by investiční životní pojištění s nulovou pojistnou částkou bylo v rozporu s platnou legislativou.

Názor finančního arbitra na absenci pojistného zájmu a nepřevzetí pojistného rizika je podle InSTITUTE rovněž v rozporu s názorem odborné veřejnosti, což dokládá rozhovorem prof. Ing. Jaroslava Vostatka, Csc., ze dne 21. 5. 2018 pro „Finanční a ekonomické informace“ nazvaným „Investiční životní pojištění je hra pro střední třídu“ a odborným článkem „Pojistná smlouva a její základní znaky“, Právní rozhledy 10/2018, autor: PhDr. Vladimír Píkrýl, JUDr. Jana Čechová“.

InSTITUTE současně odkazuje na závěry rozhodnutí čtvrtého senátu Soudního dvora Evropské unie, konkrétně rozsudku C-542/16 ze dne 31. 5. 2018, z něhož podle ní vyplývá, že na pojistnou smlouvu je nutno nahlížet jako na platnou, pokud jsou splněny soukromoprávní podmínky pojmu „pojistná smlouva“.

InSTITUTE odmítá naléhavý právní zájem Navrhovatele na určení neplatnosti Pojistné smlouvy, neboť Navrhovatel nemůže být v právní nejistotě ohledně placení pojistného Pojistné smlouvy, kterou může sám kdykoli ukončit či převést do tzv. splaceného stavu a InSTITUTE považuje Pojistnou smlouvu za platnou a v případě pojistné události je připravena plnit pojistné plnění.

InSTITUTE zdůrazňuje, že jediným zájmem Navrhovatele je vrácení pojistného, když v případě platné Pojistné smlouvy obdrží Navrhovatel na odkupném více než v případě rozhodnutí finančního arbitra o její neplatnosti (tento rozdíl je více než 50.000 Kč).

InSTITUTE tvrdí, že finanční arbitr nesprávně rozhodl v otázce úroku z prodlení, neboť Navrhovatel ji výzvou ze dne 18. 10. 2016 vyzval k vydání blíže nespecifikovaného zaplaceného pojistného a nepromlčené pojistné k datu této výzvy činilo pouze 7.500 Kč. InSTITUTE namítá, že k vydání částky 11.000 Kč nebyla nijak vyzvána a úrok z prodlení z této částky může být přiznán až od právní moci, resp. vykonatelnosti rozhodnutí finančního arbitra.

InSTITUTE navrhuje, aby finanční arbitr návrh Navrhovatele zamítl a Pojistnou smlouvu posoudil jako platný závazek.

K námitkám Navrhovatele proti Nálezu InSTITUTE tvrdí, že v otázce vznesení námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy souhlasí s argumentací finančního arbitra uvedenou v Nálezu. InSTITUTE odmítá argumentaci Navrhovatele, že by neplatnost Pojistné smlouvy byla



způsobena výlučně Institucí a zánik nároku Navrhovatele by byl pro Navrhovatele nepřiměřeně tvrdým postihem.

Instituce argumentuje, že Navrhovateli náleží pojistné plnění, resp. odkupné v souladu se smluvní dokumentací a odmítá tvrzení Navrhovatele, že by úmyslně obcházela regulaci poskytování investičních služeb.

Instituce opakovaně zdůrazňuje, že Pojistnou smlouvu považuje za platnou a marné uplynutí promlčecí doby si Navrhovatel způsobil sám, neboť plnou moc k zastupování udělil právnímu zástupci již v roce 2015.

Instituce souhlasí s tvrzením Navrhovatele, že v řízení musí být zjištěn objektivní stav věci, Navrhovatel však podle ní v řízení žádná tvrzení a důkazy nepředložil, ačkoli byl s námitkou promlčení vznesenou Institucí seznámen.

Instituce odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp.zn. 21 Cdo 85/2010, ze kterého vyplývá, že v daném případě není námitka promlčení v rozporu s dobrými mravy, nejedná se o zneužití práva, Navrhovatel si uplynutí promlčecí doby zaviniil sám a není dán důvod odepřít Instituci právo uplatnit námitku promlčení.

5. Řízení o námitkách

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Ustanovení § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi dává stranám sporu právo podat proti nálezu finančního arbitra odůvodněné námitky, a to v zákonem stanovené lhůtě 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení nálezu. Včasné podané námitky mají odkladný účinek. Podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje o námitkách rovněž finanční arbitr, který nálezu buď potvrdí, nebo změní. Jelikož zákon o finančním arbitrovi upravuje náležitosti námitek a zásady řízení o námitkách pouze částečně, postupuje finanční arbitr podle těch ustanovení správního řádu, která upravují odvolání jako řádný opravný prostředek a průběh odvolacího řízení (srov. ustanovení § 24 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 81 a n. a § 141 odst. 9 správního řádu).

Finanční arbitr posoudil námitky Instituce i Navrhovatele jako přípustné odůvodněné námitky ve smyslu ustanovení § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 81, 82 a 83 správního řádu.

Pokud se jedná o obsah rozhodnutí o námitkách níže, finanční arbitr nepovažuje za nutné opakovaně definovat a vykládat veškerá ujednání Pojistné smlouvy tak, jak učinil v Nálezu ani vyjadřovat se k těm námitkám Instituce a Navrhovatele, které vznesli v řízení o Nálezu, resp. o námitkách, a nedoložili je jakoukoli jinou argumentací nebo relevantními podklady. Smyslem vypořádání tvrzení účastníků řízení a hodnocení podkladů v řízení před finančním arbitrem není podrobné vyvracení každého tvrzení účastníků a provádění každého předloženého či označeného podkladu. V tomto smyslu se vyjádřil též Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 989/08, kde judikoval, že „[n]ení porušením práva na spravedlivý proces, jestliže obecné soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná“.

5.1 Příslušnost a pravomoc finančního arbitra



Pokud se jedná o námitku Instituce, že finanční arbitr není k rozhodnutí posuzovaného sporu příslušný, finanční arbitr odkazuje na vymezení své příslušnosti v oblasti soukromého pojištění v ustanovení § 1 odst. 1 písm. e) zákona o finančním arbitrovi, podle něhož má od 1. 12. 2018 pravomoc rozhodovat i spory mezi spotřebitelem a pojistitelem nebo pojišťovacím zprostředkovatelem „*při distribuci životního pojištění nebo při výkonu práv a plnění povinností ze životního pojištění*“. Obdobným způsobem zákonodárce vymezil působnost finančního arbitra k řešení sporů i v jiných segmentech finančního trhu, když například podle písm. c) téhož ustanovení finanční arbitr rozhoduje spory „*při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru ...*“.

Skutečnost, že posouzení sporu, který vznikl při nabízení, poskytování nebo zprostředkování finanční služby, znamená ve vztahu k vymezení příslušnosti finančního arbitra rovněž posouzení sporu o platnosti smlouvy o finanční službě a vypořádání bezdůvodného obohacení vyplývajícího z případné neplatnosti takové smlouvy, postavil na jisto správní soud, který se touto otázkou zabýval v rámci soudního přezkumu příslušnosti finančního arbitra iniciovaného na základě obdobné námitky jiné finanční instituce (otázkou příslušnosti finančního arbitra k řešení sporu o vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy o zprostředkování spotřebitelského úvěru).

Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 8 Af 7/2015, vyslovil, že „*samotná skutečnost, že se spor týká bezdůvodného obohacení, jej z působnosti finančního arbitra nevyjímá, [...]. K naplnění Smlouvy o konzultaci v daném případě nedošlo, a tato smlouva byla pro podstatný a omluvitelný omyl na straně klienta neplatná. [...]* Spor o vrácení zaplacené částky 6.500 Kč je sporem mezi věřitelem a spotřebitelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru, neboť k jejímu zaplacení došlo v bezprostřední souvislosti se zprostředkováním úvěru mezi spotřebitelem (klientem) a věřitelem (žalobcem). Finanční arbitr byl proto v souladu s § 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi věcně příslušný k jeho rozhodnutí“. Obdobně lze odkázat též například na rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 6. 2017, sp. zn. 8 Co 88/2017.

Finanční arbitr je tedy příslušný k rozhodnutí sporu o neplatnosti smlouvy životního pojištění mezi spotřebitelem a pojišťovnou a o vydání bezdůvodného obohacení vyplývajícího z této neplatnosti. V této souvislosti není důvodná ani námitka Instituce o protichůdných tvrzeních finančního arbitra, když finanční arbitr v Nálezu uvedl pouze to, že spor mezi Navrhovatelem a Institucemi je sporem ve smyslu výše citovaného § 1 odst. 1 písm. e) zákona o finančním arbitrovi.

5.2 Nepřevzetí pojistného rizika a absence pojistného zájmu

Smyslem a účelem pojištění, jak finanční arbitr podrobně vysvětlil v Nálezu, je uspokojení potřeby pojistníka se za úplaty zajistit před očekávanými nepříznivými dopady předem nejisté události tím, že pojistník riziko vzniku pojistné události a jejích následků přenesl zcela nebo zčásti na pojistitele. Nastane-li nahodilá událost, pojistitel její nepříznivé následky kompenzuje pojistníkovi v jeho majetkové rovině tím, že mu vyplatí předem sjednané peněžité pojistné plnění. Pojistitel tak na sebe bere po dobu trvání pojistné smlouvy riziko, že předem nejistá událost v této době skutečně nastane a on bude nucen pojistníkovi plnit. Tento synallagmatický závazek vyplývá přímo z definice pojistné smlouvy uvedené v § 2 zákona o pojistné smlouvě. Přenesení pojistného rizika z pojistníka na pojistitele představuje nutný ekonomický důvod pojistné smlouvy jako právního titulu, na jejímž základě se pojištění realizuje.

Pojistným rizikem se podle § 3 písm. m) zákona o pojistné smlouvě rozumí míra pravděpodobnosti vzniku pojistné události vyvolané pojistným nebezpečím. Pojistné riziko jako určitou míru pravděpodobnosti tak tvoří dva znaky, a to existence možnosti vzniku *pojistné události*, jejíž vznik vyvolá *pojistné nebezpečí*. Pokud tedy existuje možnost vzniku



pojistné události vyvolaného pojistným nebezpečím, vždy existuje, byť více či méně pravděpodobně, pojistné riziko. Ačkoli tedy vymezení pojistného rizika není ve smyslu § 4 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě povinnou náležitostí pojistné smlouvy, vyplývá právě z jednotlivých parametrů pojistné smlouvy, že bez pojistného rizika, resp. jeho přenesení z pojistníka na pojistitele, by vymezení pojistné události a pojistného nebezpečí, jako obligatorních náležitostí pojistné smlouvy, ztratilo svůj význam.

Finanční arbitr nerozporuje tvrzení Instituce, že míra pravděpodobnosti vzniku pojistné události je u konkrétní osoby vždy stejná. Přebrání pojistného rizika ovšem nelze vykládat tak, že by se snad jeho převzetím vyloučila možnost vzniku pojistné události pro pojištěného nebo by pojistná událost hrozila přímo pojistiteli, ale jako přebrání té míry pravděpodobnosti (nebezpečí), že pojistná událost skutečně nastane a vznikne potřeba dotčené osoby hojit se z nastalé újmy. Přebrání pojistného rizika tak z materiálního hlediska představuje alespoň částečnou finanční kompenzaci případné újmy, jejíž finanční dopady na sebe přebírá pojistitel.

Z pohledu pojistitele se jedná o úplatné přebrání určité míry nebezpečí, že bude muset v konkrétním případě vyplatit předem ujednané a garantované plnění, jehož celá výše nemůže být ponechána na okolnostech, které ani jedna ze stran sporu nemůže ovlivnit. Pojistitel na sebe přebírá toto nebezpečí (pravděpodobnost) vzniku pojistné události v tom smyslu, že materiálně alespoň částečně kompenzuje důsledky spojené se vznikem pojistné události, čímž naplňuje zákonný i hospodářský smysl pojistné smlouvy jako smluvního typu.

V případě, že by k přebrání pojistného rizika pojistitelem nedošlo, tedy pojistitel by nebyl pojistnou smlouvou vázán k žádnému peněžitému plnění nebo by sjednané plnění nebylo nijak garantováno, pojištění by zcela ztratilo smysl, protože riziko nepříznivých dopadů by fakticky stále nesl pojistník. V případě, že pojistná smlouva sice sjednává pojistné plnění (plnění v případě vzniku pojistné události), ale nijak jeho výši negarantuje, představuje pro pojistníka stejnou nejistotu (zda vůbec a případně v jaké výši dostane pojistné plnění) jako sama nahodilá událost a její nepříznivé důsledky.

Bez významu je rovněž námitka Instituce, že finanční arbitr vykládá pojistné riziko jako podnikatelské riziko Instituce jako pojišťovny. Finanční arbitr v Nálezu k tomuto závěru nedospěl, naopak přebrání pojistného rizika vyložil v tom smyslu, že se jeho prostřednictvím naplňuje smysl a účel pojistné smlouvy, a proto je nezbytně třeba, aby z Pojistné smlouvy vyplývala garance plnění, které by alespoň částečně kompenzovalo negativní následky spojené se vznikem pojistné události.

Jelikož Pojistná smlouva v posuzovaném případě přebrání pojistného rizika pojistitelem nereflktuje, představuje produkt v ní sjednaný pouze investiční závazek na dobu určitou spolu se způsobem jeho vypořádání v případě smrti Navrhovatele, v rámci kterého Instituce nenese jakékoli, byť minimální, riziko. Pojistná smlouva je smlouvou formulářovou, do jejíhož obsahu měl Navrhovatel minimální možnost zasáhnout. Je věcí Instituce jako odborníka v oblasti pojišťovnictví, aby v rámci uzavíracího procesu pojistných smluv nastavila zákonný rámec formulářových návrhů, v rámci kterého bude moci klient volit pouze z možností vedoucích k uzavření pojistné smlouvy v mezích zákona, nikoli aby smlouva sloužila k jinému než pojišťovacímu účelu. Nelze souhlasit s Institucí, že by převzetí pojistného rizika bylo pouze vinou Navrhovatele, který volil v rámci uzavření Pojistné smlouvy z Institucí nabízených možností co do výše sjednané pojistné částky, způsobu a výše investovaného pojistného, investiční strategie apod. (z návrhu na uzavření Pojistné smlouvy např. vyplývá, že pokud Navrhovatel nevyplní pole o výši pojistné částky, tato se automaticky rovná nule).

Za nepřiléhavou považuje finanční arbitr námitku Instituce, že § 21a starého zákona o pojišťovnictví, resp. § 67 nového zákona o pojišťovnictví (aktuálně § 61, pozn. finančního arbitra) „*výslovně předpokládá, že pojistná smlouva může být taková, kdy pojistné plnění je*



čistě odvislé pouze a jen na riziku z investování finančního umístění". Institucí uvedená ustanovení starého a nového zákona o pojišťovnictví, jako veřejnoprávního předpisu, upravují povinnost pojišťovny v rámci její činnosti v oblasti životního pojištění vytvářet rezervy v odpovídající výši. Z citovaných ustanovení nelze ani výkladem bez dalšího dovodit, že by v rámci nich zákonodárce předpokládal uzavírání pojistných smluv bez jakékoli garance plnění ve prospěch pojistníka, resp. že se tato ustanovení nevztahují právě a jen pouze k investiční složce sjednaného investičního životního pojištění.

Nad to, zákon o pojistné smlouvě, jak finanční arbitr vyložil v Nálezu, předpokládá uzavírání smluv o životním pojištění s investiční složkou, kdy v rámci jednoho produktu kombinuje dvě činnosti spočívající v pojištění a investování. Skutečnost, že v rámci investiční složky nese investiční riziko pojistník, ostatně předpokládá i ustanovení § 66 zákona o pojistné smlouvě. Z namítaného ustanovení § 21a starého zákona o pojišťovnictví, resp. § 67 nového zákona o pojišťovnictví (aktuálně § 61, pozn. finančního arbitra) není možné, ani výkladem, dovozovat možnost či dokonce aprobaci pojistných smluv, které trpí nedostatkem pojistného zájmu a nepřebírájí pojistného rizika, tedy nastavení soukromoprávních pravidel, která jsou v rámci uzavírání smluv závazná.

Nepřiléhavá je rovněž argumentace Instituce ustanovením § 15 odst. 6 zákona o daních z příjmu, když tento předpis nevynechává ani nereguluje, ať soukromoprávně či veřejnoprávně, pravidla uzavírání pojistných smluv. Navíc z tohoto ustanovení není možné toliko dovodit existenci pojistných smluv bez pojistné částky, nýbrž pouze existenci pojistných smluv s pevně sjednanou pojistnou částkou a pojistných smluv, v rámci kterých je výše pojistné částky sjednána jinou formou (např. prostřednictvím určitého a srozumitelného výpočtu).

Finanční arbitr tak trvá na názoru vysloveném v Nálezu, že přebírájí pojistného rizika je nezbytnou náležitostí každé pojistné smlouvy a bez něj pojistná smlouva neslouží svému účelu, resp. odporuje zákonu o pojistné smlouvě. Instituce na základě Pojistné smlouvy nepřebírala žádné pojistné riziko Navrhovatele, který je i po dobu trvání Pojistné smlouvy nositelem rizika potencionální újmy v případě vzniku pojistné události.

Přebíráním pojistného rizika se současně realizuje i Navrhovatelův pojistný zájem, kterým se podle § 3 písm. n) zákona o pojistné smlouvě rozumí oprávněná potřeba ochrany před následky nahodilé skutečnosti vyvolané pojistným nebezpečím.

Pojistný zájem je určitým druhem potřeby eliminace následků nahodilé skutečnosti promítnutý do pohnutky jako kvalifikované vůle pojistníka a projevu této vůle (postaveném na objektivním předpokladu ochrany) prostřednictvím uzavření pojistné smlouvy a přenesení pojistného rizika na pojistitele. Jeho přítomnost v rámci uzavření pojistné smlouvy tak vyplývá z existence opodstatněné nutnosti zajistit si potřeby dotknuté nahodilými skutečnostmi.

Svou povahou je objektivní kategorií vyjadřující majetkově hodnotový vztah určité osoby k určité skutečnosti. Je pojmem právním, který obsahuje psychologický a majetkový aspekt, jeho zjištění však leží v rovině skutkové. Pojistný zájem je tak okolností skutkovou, která buď v konkrétním právním vztahu (pojistné smlouvě) existuje, nebo ne. Pojistný zájem současně představuje hospodářský účel uzavírání pojistných smluv v rámci pojišťovací činnosti a současně působí jako korektiv práva, aby účelem formálních pojistných smluv, které smluvní strany uzavírají nikoli za účelem získání pojistné ochrany, nebylo dosažení, resp. zneužití těchto smluv k jinému ekonomickému cíli, např. ke spekulativním účelům jako sázka na smrt třetí osoby, investičním cílům, obcházení zákonné úpravy dědického řízení nebo zneužití daňového zvýhodnění.



Pojistný zájem je tudíž esenciální náležitostí pojistné smlouvy, která se do obsahu pojistné smlouvy promítá jejím samotným účelem, ke kterému pojistná smlouva slouží, např. vymezením pojistné události, hodnoty pojistného zájmu nebo výši pojistné částky.

Nezbytnost pojistného zájmu pro existenci pojistné smlouvy je možné dovodit přímo i z legální definice pojištěného ve smyslu § 3 písm. h) zákona o pojistné smlouvě jako osoby, na jejíž život, zdraví, majetek, odpovědnost za škodu nebo jiné hodnoty pojistného zájmu se soukromé pojištění vztahuje. Zákon tak definuje osobu pojištěného ve vztahu k uzavřené pojistné smlouvě, která má chránit hodnotu pojistného zájmu (např. život, zdraví, majetek apod.). Hodnota pojistného zájmu pak nepředstavuje nic jiného než hodnotu, před jejímž porušením má pojištěný potřebu se chránit sjednáním pojistné smlouvy. Legální definice tak přímo vymezuje osobu pojištěného skrze jeho pojistný zájem. Pokud tedy neexistuje tato hodnota pojistného zájmu nebo oprávněná potřeba ochrany před následky, které tuto hodnotu poruší, není osoba v postavení pojištěného.

Obecně lze předpokládat, že pojistník má pojistný zájem na ochraně před následky poškození svého zdraví či života, ale projev takového zájmu se nutně musí promítnout do závazku, prostřednictvím kterého se chrání. Pro řešení smyslu a účelu pojistných smluv je neprojevený zájem nepodstatný a vždy je třeba ho zkoumat ve vztahu ke konkrétní smlouvě. Pokud by ovšem obsah smlouvy s ohledem na sjednaná práva a povinnosti odporoval tomu, co pojistný zájem představuje (jako objektivní kategorie), nelze dospět k závěru, že by pojistník měl v souvislosti s uzavřením pojistné smlouvy pojistný zájem.

Pokud pojistník smlouvu uzavřel (vyloučí-li se omyl), měl na jejím uzavření nějaký zájem. Otázkou pak zůstává, zda tento zájem je zájmem pojistným ve smyslu § 3 písm. n) zákona o pojistné smlouvě nebo zájmem jiným. Za pojistný zájem nelze považovat, když se pojistník rozhodne svou budoucí finanční situaci ponechat na nejistém výsledku závislém na tržních parametrech investice, které není možné s jistotou určit, ale pouze předvídat (neshoduje se s reparační funkcí pojistného plnění). Investování je sice svojí povahou také sázkou na budoucnost, sleduje však jiný cíl, a to je realizovat zisk.

Pojistná událost znamená v případě investiční složky jen časové ohraničení konce investice, se kterou je spojeno možné plnění. U pojistné složky představuje nastalá pojistná událost vznik potřeby krytí následky s pojistnou událostí spojené. U investiční složky se o této potřebě mluvit nedá, protože svou povahou se jedná o plnění v nejisté výši či zda vůbec nastane.

S námitkou Instituce, že pojistný zájem lze spatřovat v daňové uznatelnosti, možnosti určení konkrétní osoby, které bude pojistné plnění v případě smrti vyplaceno bez povolání v dědickém řízení nebo ve vázanosti výplaty pojistného plnění se vznikem pojistné události v nijak garantované výši, není možné souhlasit. Instituci namítané skutečnosti by byly způsobilé nanejvýš prokázat Navrhovatelův ekonomický zájem na uzavření Pojistné smlouvy, ovšem tento zájem není možné považovat za zájem pojistný.

Finanční arbitr nerozporuje závěr Instituce (a neučinil tak ani v Nálezu), že výši pojistného plnění je možné v pojistné smlouvě upravit formou výpočtu, který je dostatečně určitý a srozumitelný. Tato skutečnost, shodně jako potencionální právo kdykoli měnit výši pojistné částky, ovšem sama o sobě není způsobilá prokázat existenci pojistného zájmu, pokud si strany sporu v rámci ujednání o pojistném plnění ve výši předvídaného výpočtu sjednaly, že výše plnění není jakýmkoli způsobem garantována a pojistná částka je rovna nule. Autonomie vůle je možná pouze do té míry, dokud se z hlediska posouzení platnosti právního úkonu jako konkrétního smluvního typu pohybuje v mezích stanovených zákonem; v posuzovaném případě zejména zákonem o pojistné smlouvě a starým občanským zákoníkem.

Právní úprava pojištění v novém občanském zákoníku v porovnání se zákonem o pojistné smlouvě doznala co do definice a především významu pojistné smlouvy a pojistného zájmu



zanedbatelných a pouze drobných terminologických změn; podle § 2758 „*Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné*“ a podle § 2761 „*Pojistným zájmem je oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události*“.

Skutečnost, že zákonodárce explicitně vyjádřil v § 2764 a § 2765 nového občanského zákoníku (oproti zákonu o pojistné smlouvě), že neexistence pojistného zájmu či jeho zánik vede k neplatnosti pojistné smlouvy, na významu pojistného zájmu nic nemění ani není možné dovozovat, že by snad jeho absence u pojistných smluv uzavřených v režimu zákona o pojistné smlouvě k neplatnosti pojistné smlouvy nevedla. Naopak aktuální právní úprava tento výklad potvrzuje. Význam pojistného zájmu ve vztahu k pojistné smlouvě a jejímu trvání se s aktuální právní úpravou nezměnil a pojistný zájem je významnou charakteristikou pojistné smlouvy, přičemž jeho vliv na vznik nebo zánik pojistné smlouvy lze dovodit nejen výkladem samotného zákona o pojistné smlouvě.

Pokud finanční arbitr na str. 11 Nálezu citoval odbornou veřejnost, se kterou Instituce svými námitkami a názory oponentů polemizuje, činil tak právě za účelem vyzdvižení významu pojistného zájmu ve vztahu k platnosti Pojistné smlouvy. Nelze z toho dovozovat, jak tvrdí Instituce, že by snad finanční arbitr tvrdil, že zákon o pojistné smlouvě nečiní z nedostatku pojistného zájmu právní skutečnost způsobující zánik pojištění. Naopak svůj názor o závislosti platného sjednání Pojistné smlouvy pouze za předpokladu, že pojistník má pojistný zájem na jejím uzavření, finanční arbitr projevil naprosto jasně.

Finanční arbitr nesdílí názor Instituce, že absence pojistného zájmu nemá vliv na existenci pojistné smlouvy, a že Navrhovatel jako pojistník měl pojistný zájem na uzavření produktu sjednaného v Pojistné smlouvě.

Za bezpředmětnou považuje finanční arbitr námitku Instituce, že finanční arbitr „*nesprávně dovozuje možnost vyplacení pojistného v nižší částce, než bylo uhrazeno pojistné*“, když finanční arbitr nic takového v Nálezu nedovodil ani toto tvrzení Instituce nikterak nesouvisí se zkoumáním existence pojistného zájmu v posuzovaném sporu. Finanční arbitr rovněž v Nálezu neodkázal, jak nesprávně namítá Instituce, na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3784/2009 ze dne 4. 1. 2010. Nicméně, i k němu je třeba uvést, že byť řeší otázku pojištění škodového, nikoli životního, vyplývá z něj jednoznačná spojitost mezi existencí pojistného zájmu a existencí pojistné smlouvy za účinnosti zákona o pojistné smlouvě.

S odkazem na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu finanční arbitr již v Nálezu odůvodnil, že platnost smlouvy se posuzuje vždy vzhledem k okamžiku a okolnostem uzavření smlouvy (srov. rozhodnutí ze dne 22. 5. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2374/98, ze dne 29. 5. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2222/2011, nebo ze dne 29. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1256/2011), a tudíž není možné dodatečné zhojení nedostatku Pojistné smlouvy. Tento závěr Instituce nikterak nevyvrátila a omezila se pouze na konstatování, že z hlediska práv a povinností ujednaných v Pojistné smlouvě je možné zhojit nedostatek nepřebírání pojistného rizika nebo absence pojistného zájmu, protože Navrhovatel může kdykoli sjednat připojištění, zvýšit pojistnou částku (na což však podle čl. 4.4 Pojistných podmínek nemá nárok, jak Instituce mylně namítá, ale pouze možnost požádat) nebo jinak určit rozsah investování. Tuto námitku považuje finanční arbitr za nesprávnou a náležitě se s ní vypořádal již v Nálezu.

Jak finanční arbitr dovedl v Nálezu, Navrhovatel s Institucí v Pojistné smlouvě sjednali investiční životní pojištění s nulovou pojistnou částkou, resp. s výplatou částky odpovídající hodnotě podílového účtu v době vzniku pojistné události. Instituce hodnotu podílového účtu Navrhovateli nijak negarantovala. Faktické investiční riziko (v extrémním případě riziko ztráty veškerých zaplacených splátek pojistného) nese Navrhovatel, který má vůči Instituci pohledávku na pojistné plnění ve výši odvislé pouze od předem nejistých okolností.



Instituce se pro případ vzniku pojistné události zavázala Navrhovateli plnit pouze ve výši (nejisté) hodnoty podílového účtu.

Přenesení pojistného rizika na pojistitele odpovídá pojistnému zájmu pojistníka (potřebě zmírnění, případně eliminace následků pojistné události), jinými slovy, pojistný zájem je realizován přenesením pojistného rizika. Finanční arbitr v napadeném Nálezu a výše v tomto rozhodnutí podrobně rozebral, jakým způsobem dospěl k závěru, že Instituce v Pojistné smlouvě nepřebrala pojistné riziko, ani Navrhovatel jejím prostřednictvím nerealizoval svůj pojistný zájem, ačkoliv oba tyto faktory představují esenciální prvky pojistného vztahu, jak vyplývá ze zákona o pojistné smlouvě.

Finanční arbitr setrvává na svých právních závěrech vyslovených v Nálezu, tedy že Pojistná smlouva je absolutně neplatná podle § 39 starého občanského zákoníku, protože odporuje zákonu o pojistné smlouvě. Instituce na základě Pojistné smlouvy nepřebrala pojistné riziko, ani Navrhovatel jejím prostřednictvím nenaplnil svůj pojistný zájem, když oba tyto faktory představují esenciální prvky pojistného vztahu.

5.3 Absolutní neplatnost Pojistné smlouvy jako krajní řešení

Finanční arbitr nerozporuje tvrzení Instituce, že vyslovení absolutní neplatnosti, v rámci kterého může dojít k omezení autonomie vůle, by mělo sloužit jako *ultima ratio*. Z tohoto důvodu zákonodárce omezil absolutní neplatnost právních úkonů ve smyslu § 39 starého občanského zákoníku pouze na ty nejzávažnější vady právního úkonu. Finanční arbitr rovněž nerozporuje jednu ze základních zásad soukromého práva o přednosti výkladu právního úkonu, který zachová jeho platnost (např. nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. ÚS 3381/10).

Vyslovit neplatnost právního úkonu, resp. v konkrétním případě omezit autonomii vůle, je však nezbytně třeba tam, kde sjednaný právní úkon s ohledem na svoji povahu odporuje zákonu nebo jej obchází, a kdy v souladu se zásadou legality v soukromoprávní sféře převáží veřejný zájem na jejím zrušení nad ochranou soukromoprávního vztahu (srov. např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 87/04 ze dne 11. 5. 2005).

Finanční arbitr je přesvědčen, že pokud Pojistná smlouva s ohledem na sjednaná práva a povinnosti neplní svou základní funkci a trpí zásadními vadami, které není možné zhojit ani výkladem, představuje bezpochyby právě takový právní úkon, u něhož převáží veřejný zájem na vyslovení jeho absolutní neplatnosti před jeho zachováním, byť by tím byla omezena autonomie vůle smluvních stran. V posuzovaném případě navíc nejde o situaci, kdy by finanční arbitr rozhodl proti vůli obou smluvních stran, když Navrhovatel platnost Pojistné smlouvy napadá.

Na neplatnosti Pojistné smlouvy nemůže nic změnit ani Institucí namítaná právní úprava neplatnosti právního jednání podle nového občanského zákoníku, protože s ohledem na právní úpravu pojištění (zejména ustanovení o životním pojištění v § 2758 a násl. nového občanského zákoníku, včetně § 2764 o absenci pojistného zájmu), by Pojistná smlouva nejenže ve smyslu § 588 téhož zákona odporovala zákonu, ale současně by byla ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem.

Finanční arbitr v Nálezu vyslovil neplatnost Pojistné smlouvy ve smyslu § 39 starého občanského zákoníku, a to především pro rozpor se zákonem o pojistné smlouvě. Nedůvodná je tudíž námitka Instituce s odkazem na § 1 ve spojení s § 3030 nového občanského zákoníku, že není možné podle ustanovení veřejného práva hodnotit otázku platnosti či neplatnosti soukromoprávní smlouvy.

Námitka Instituce je navíc věcně nesprávná, což potvrzuje i Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. II. ÚS 117/14: „*Právní úprava obsažená v první hlavě*



první části zákona č. 89/2012 Sb. směřuje především dovnitř systému soukromého práva (zejména jeho hmotněprávní roviny), přičemž ustanovení § 1 odst. 1 o tom, že uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného, přirozeně nelze vykládat tak, že znemožňuje jakoukoli "ingerenci" norem veřejného práva do soukromoprávní oblasti, expressis verbis, není vyloučeno, aby určité soukromoprávní jednání osob bylo poměřováno hledisky práva trestního, zvláště z pohledu jeho trestnosti; opačný postoj by totiž vedl k samotnému popření ochrany práv vyvěrajících z práva soukromého, a tím i, inter alia, k porušení čl. 90 Ústavy, dle něhož jsou k ochraně práv povolány soudy (lato sensu). Obecné soudy přitom rozhodovaly ještě za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., protože by jim i z tohoto důvodu jinak nebylo lze vytýkat ústavně nekonformní posouzení. Ze všech těchto důvodů nemohl Ústavní soud k těmto výhradám stěžovatelů přihlídnout“.

V této souvislosti finanční arbitr upozorňuje, že Pojistná smlouva nemůže obstát nejen z pohledu čistě soukromoprávního, ale ani veřejnoprávního, když „*veřejné a soukromé právo v moderní společnosti nejsou dva světy oddělené "čínskou zdí", v nichž by platila zcela a principiálně odlišná pravidla, nýbrž dvě sféry jednoho ve své podstatě jednotného a uceleného právního řádu*“ (srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 2 As 88/2006) a když i porušení veřejnoprávní normy může v soukromoprávní rovině vyústit až k neplatnosti právního úkonu (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 32 Odo 314/2003, podle něhož mj. platí, že „*[s] ohledem na smysl a účel zákona je třeba posoudit, zda postačí uplatnění zákonem předvídaných veřejnoprávních sankcí (správní tresty - pokuty, odnětí oprávnění), nebo zda smysl a účel zákona žádá, aby předmětná smlouva byla považována za neplatnou*“).

K námitce Instituce, že na určení neplatnosti Pojistné smlouvy není právní zájem, finanční arbitr plně odkazuje na odůvodnění v části 8.1 napadeného Nálezu. Instituce vyjma konstatování o finančních dopadech neplatnosti Pojistné smlouvy a vůli Instituce být i v budoucnu Pojistnou smlouvou vázán nevznesla žádný relevantní argument, kterým by vyvrátila závěr finančního arbitra, že určení neplatnosti Pojistné smlouvy je zásadní pro určení vzájemných práv smluvních stran do budoucna.

Finanční arbitr již v Nálezu odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, z níž vyplývá, že určovací žaloba zpravidla není dovolená tehdy, lze-li žalovat ke splnění povinnosti, avšak jen v případech, kdy by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž by vedla k rozmnožování sporů (což by ve výsledku neúměrně zatěžovalo i rozhodovací orgány).

Navrhovatel se v řízení před finančním arbitrem domáhá vydání bezdůvodného obohacení vyplývajícího z neplatnosti Pojistné smlouvy. Návrh na zahájení řízení, resp. určení neplatnosti Pojistné smlouvy, tak nevede k rozmnožování sporů, když finanční arbitr rozhodl o obou nárocích současně, tj. v jednom řízení. Pro posouzení obou nároků je shodně zapotřebí, aby finanční arbitr zkoumal platnost Pojistné smlouvy. Protože finanční arbitr v řízení zjistil, že Pojistná smlouva je absolutně neplatná, a že byl dán právní zájem Navrhovatele na určení této neplatnosti, promítl svůj závěr i do výroku Nálezu (finanční arbitr tak učinil i bez návrhu Navrhovatele, když podle § 12 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi není návrhem vázán). Tento postup přitom nijak neovlivnil způsob vedení řízení, resp. nijak nezatížil strany sporu, ani nepřivodil Instituci žádné další nepříznivé právní důsledky, když ta toliko nesouhlasila s určením neplatnosti Pojistné smlouvy ve výroku Nálezu, aniž by doložila, jakou újmu jí tento výrok působí.

Pokud jde o právní zájem Navrhovatele na určení neplatnosti Pojistné smlouvy, tj. včetně určení, že neexistuje jeho povinnost platit pojistné na Pojistnou smlouvu, pak z písemné komunikace mezi Navrhovatelem a Institucí vyplynulo, že Navrhovatel v říjnu 2016 požadoval vrácení pojistného zaplaceného na Pojistnou smlouvu. Navrhovatel přesto v nejistotě o platnosti Pojistné smlouvy na ni dál hradil pojistné. Finanční arbitr zjistil, že Navrhovatel platil pojistné na Pojistnou smlouvu i po zahájení řízení před finančním



arbitrem a Instituce toto pojistné přijímala a nakládala s ním obdobně jako s pojistným zaplaceným před zahájením řízení. Navrhovatel a Instituce se tak i po zahájení řízení (a následně po celou jeho dobu) řídili Pojistnou smlouvou, a to zejména proto, že o neplatnosti Pojistné smlouvy nebylo dosud závazně rozhodnuto.

V případě, že by Navrhovatel Instituci toto pojistné přestal platit, finanční arbitr dovozuje, že ve vztahu k Instituci by byl jejím dlužníkem, když sama Instituce „hrozí“, že Nález, resp. rozhodnutí o námitkách, podrobí soudnímu přezkumu a že případně bude pojistné po Navrhovateli vymáhat. Pokud by finanční arbitr nedovodil neplatnost Pojistné smlouvy závazným výrokem, vystavil by Navrhovatele nejistotě, zda již nadále neexistuje jeho povinnost platit pojistné, které dobrovolně hradil na absolutně neplatnou Pojistnou smlouvu, a zda Instituce není oprávněna nezaplacené pojistné po vydání tohoto rozhodnutí po Navrhovateli vymáhat. Rovněž i úprava parametrů platné Pojistné smlouvy či její předčasné ukončení Navrhovatelem by pro něj představovalo riziko další finanční újmy, když je zásadní rozdíl mezi tím, jestli Navrhovatel vypovídá platnou či neplatnou Pojistnou smlouvu. Je tedy v tomto případě účelné, když vedle uložení povinnosti vydat bezdůvodné obohacení finanční arbitr rozhodl současně o určení neplatnosti Pojistné smlouvy, aby postavil najisto, že z Pojistné smlouvy nevznikly a ani dále nevznikají žádné povinnosti ani práva, a to jak na straně Navrhovatele, tak Instituce.

5.4 Pojistná smlouva jako simulovaný právní úkon a její konverze

K námitce Instituce, že Pojistná smlouva by byla v případě své neplatnosti platnou smlouvou investiční v souladu s § 41a starého občanského zákoníku, a to ať už za využití institutu konverze právního úkonu (odst. 1) či prostřednictvím právní úpravy o simulovaném právním úkonu (odst. 2), finanční arbitr odkazuje, že ke konverzi může dojít výhradně tehdy, je-li z okolností zřejmé, že i toto jiné právní jednání vyjadřuje vůli jednajících osob, přičemž v případě pochybností se konverze právního jednání neuplatní. Z projevené vůle smluvních stran by muselo být zřejmé, že by jednaly právě tak, že chtějí uzavřít smlouvu investiční. S ohledem na obsah práv a povinností obsažených v Pojistné smlouvě současně není možné bez dalšího (pouze z důvodu absence pojistného zájmu a nepřibrání pojistného rizika pojišťovnou) dospět k natolik jasnému závěru, že by vůlí stran sporu bylo uzavřít investiční smlouvu, aby bylo možné aplikovat § 41a odst. 1 starého občanského zákoníku.

Dovolání se konverze právního úkonu a tím i platnosti Pojistné smlouvy jako smlouvy investiční Instituce v námitkovém řízení nelze posoudit jinak, než jako zcela účelové tvrzení (neodrážející skutečnou vůli) Instituce, když z předložených pokladů, jakož i z vyjádření Instituce po celou dobu řízení, jednoznačně vyplývá, že uzavřela a měla vůli uzavřít pojistnou smlouvu, byť s investičním prvkem. Instituce na jednu stranu namítá, že vůlí Navrhovatele i Instituce bylo uzavřít pojistnou smlouvou s investičními prvky a na druhou stranu zcela v rozporu s tímto tvrzením a zákonem předpokládanými předpoklady pro konverzi právního úkonu dovozuje platnost Pojistné smlouvy jako smlouvy investiční. Námitka Instituce, že finanční arbitr by měl ve smyslu § 41a odst. 1 starého občanského zákoníku ponechat Pojistnou smlouvou platnou jako smlouvou investiční, je tak nejen co do svého obsahu vnitřně rozporná, ale navíc i nesprávná.

Finanční arbitr připomíná, že Instituce je oprávněna vykonávat pouze povolené činnosti podle zákona o pojišťovnictví, konkrétně pojišťovací činnost v odvětví životních a neživotních pojištění. Instituce nemá povoleno provozovat žádnou činnost podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu. Proto závěr, že by Instituce jako subjekt s konkrétně povolenou pojišťovací činností měla při vědomosti o neplatnosti Pojistné smlouvy vůli k uzavření smlouvy investiční a chtěla by tedy jednat v rozporu se zákonem o pojišťovnictví, případně s předpisy upravujícími podnikání na kapitálovém trhu, je nepravděpodobná. Instituce v řízení neprokázala, ani finanční arbitr nezjistil, že by investiční smlouva vyjadřovala vůli smluvních



stran. V posuzovaném případě tak není naplněna základní podmínka konverze v jiný platný právní úkon, a tudíž není možná.

I kdyby však finanční arbitr připustil, že Instituce chtěla poskytnout produkt sloužící ke zprostředkování investic do cenných papírů, jednalo by se o smluvní typ předpokládaný zákonem o cenných papírech, a pojišťovna by tak musela splnit podmínky stanovené zejména v § 76 zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o kolektivním investování“), a v § 15 a násl. zákona o podnikání na kapitálovém trhu a také přispívat do garančního fondu obchodníků s cennými papíry.

Instituce k výše uvedeným povinnostem namítá, že zákon o podnikání na kapitálovém trhu je veřejnoprávním předpisem, jehož porušení samo o sobě nevede k neplatnosti Pojistné smlouvy. Zákon o podnikání na kapitálovém trhu však není co do své povahy předpisem pouze veřejnoprávním, ale i soukromoprávním; například v části regulace poskytování investičních služeb obsahuje nejen obširnou soukromoprávní úpravu předšmluvní fáze reprezentovanou zejména povinnostmi poskytovatele investiční služby při jednání se zákazníky (v předšmluvní fázi tedy hlavně s potenciálními zákazníky), ale také soukromoprávní úpravu rozsáhlých informačních povinností, které se přímo či nepřímo promítají do obsahu investičních smluv, a dále do řady povinností poskytovatele investiční služby definujících naplnění požadavku odborné péče při poskytování investičních služeb. Nad to, jak finanční arbitr vylíčil v části 6.3 tohoto rozhodnutí, rozpor právního úkonu se smyslem a účelem, byť i veřejnoprávního předpisu, resp. jeho veřejnoprávních norem, může vést ve svém důsledku k absolutní neplatnosti právního úkonu podle § 39 starého občanského zákoníku.

Ve srovnání s plněním povinností ve smyslu § 65 a násl. zákona o pojistné smlouvě zákon o podnikání na kapitálovém trhu počítá se zajištěním odbornosti osob (odlišným od zprostředkování pojištění), odlišnými pravidly jednání se zákazníky, údaji o produktech poskytovaných zájemci o poskytování investičních služeb atd. Instituce při uzavírání Pojistné smlouvy tedy ani nemohla splnit požadavky konkretizované právní úpravou podnikání na kapitálovém trhu. Taková smlouva by byla již při jejím uzavírání stížena zásadní vadou.

Pokud se jedná o simulaci právního úkonu ve smyslu § 41a odst. 2 starého občanského zákoníku, kterou se finanční arbitr podrobně zabýval v Nálezu, platí, že starý občanský zákoník podmiňuje platnost disimulovaného právního úkonu tím, že má náležitosti jiného platného právního úkonu a odpovídá vůli jeho účastníků.

Investiční smlouva jako jiný, Pojistnou smlouvou disimulovaný právní úkon, by rovněž odporovala smyslu a účelu zákona o podnikání na kapitálovém trhu ve spojení se zákonem o kolektivním investování a jako taková by nemohla být považovaná za platnou. Navíc i zde z výše uvedených důvodů mj. platí, že Instituce jen stěží mohla mít vůli uzavřít investiční smlouvu (a uzavření pojistné smlouvy pouze simulovat), když sama v řízení před finančním arbitrem trvala na platnosti Pojistné smlouvy jako smlouvy o pojištění a jiný Pojistnou smlouvou disimulovaný právní úkon by uzavírala v rozporu s udělenými oprávněními.

Finanční arbitr proto uzavírá, že neshledal žádný způsob ve smyslu namítaného § 41a starého občanského zákoníku, jak prohlásit Pojistnou smlouvu za platnou smlouvu investiční.

5.5 Judikatura Soudního dvora EU a některých členských států, odborná veřejnost

Instituce namítá, že finanční arbitr se řádně nevypořádal s rozhodnutími Soudního dvora Evropské unie a soudů jiných členských států, když odkazuje na Memorandum České asociace pojišťoven, sama však v námitkách z tohoto stanoviska účelově vybrala jen některá rozhodnutí nebo zcela opomněla zmínit některé podstatné rozdíly od posuzovaného případu.



Pokud se jedná o Memorandum České asociace pojišťoven, finanční arbitr ho v souladu s § 12 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 50 odst. 1 správního řádu založil do spisu v řízení vedeném pod č. j. FA/SR/ZP/636/2015 jako podklad opatřený finanční arbitrem z úřední činnosti a v Nálezu argumenty v něm obsaženými nijak neargumentoval.

Nicméně jak finanční arbitr vysvětlil již v jiných řízeních vedených proti Instituci, vzhledem k rozdílnosti evropských právních úprav (jak finanční arbitr popisuje dále) a nezávaznosti soudních rozhodnutí cizích států by jen stěží mohl finanční arbitr tyto podklady na předmětné řízení aplikovat. Předložená rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie pak závěry namítané Institucí taktéž nepodporovaly, spíše naopak.

Finanční arbitr nezpochybňuje právo Evropské unie nebo eurokonformní výklad vnitrostátních právních norem s ohledem na evropské prameny práva.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. 3. 2012, sp. zn. C-166/11, na které Instituce odkazuje, se vztahuje k řešení předběžné otázky, tj. aplikace směrnice 85/577/EHS ze dne 20. 12. 1985, o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory resp., zda se tato směrnice vztahuje i na smlouvy o pojištění vázané na investiční složky. V tomto rozhodnutí se tak řešila úplně jiná předběžná otázka, než je předmět sporu vedeného před finančním arbitrem. Samotná pojistná smlouva, které se rozhodnutí týká, není smlouvou s nulovou pojistnou částkou. Z bodu 18 odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že je zde garantované pojistné plnění ve výši 3.000 EUR pro případ smrti, ačkoli veškeré pojistné spotřebitel hradí na investiční složku s různou mírou rizika (od pevně stanoveného výnosu až po rizikové fondy). Spotřebitel tak obdrží minimálně 3.000 EUR spolu s pevně stanoveným výnosem. Soud navíc odděluje pojištění a další druhy plnění (investici), které dělá z této smlouvy smlouvu smíšenou. Pokud soud v bodech 28 a 29 svého odůvodnění mluví o tom, že tyto druhy smluv vázaných na investice „united linked“ jsou běžné, nelze z toho dovozovat, že by tím myslel smlouvy s nulovou částkou nebo by tím vůbec existenci a platnost takových smluv posuzoval.

Rovněž Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. C-542/16, na které Instituce odkazuje, se vztahuje k řešení předběžné otázky, tj. výkladu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/92/ES ze dne 9. 12. 2002, o zprostředkování pojištění, ve věci ztráty částek investovaných v rámci kapitálových životních pojištění uzavřených se společnostmi zabývajícími se zprostředkováním pojištění a odpovědností za škodu na základě pojištění odpovědnosti. I v tomto rozhodnutí se tak řešila úplně jiná předběžná otázka, než je předmět sporu vedeného před finančním arbitrem. Spor v původních řízeních se týkal zpronevěry částek poskytnutých zprostředkovateli za účelem jejich investování do dluhopisových produktů, jež měly být součástí kapitálového životního pojištění, resp. ztráty veškeré hodnoty investice v rámci kapitálového životního pojištění. Z bodu 51 odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že aby smlouva o kapitálovém životním pojištění „*spadala pod pojem „pojistná smlouva“ uvedeným v čl. 2 bodu 3 směrnice 2002/92, musí v ní být ujednáno zaplacení pojistného pojištěným, jakož i protiplnění této platby ve formě poskytnutí plnění pojistitelem v případě úmrtí pojištěného nebo jiné události uvedené v dané smlouvě“ a „současně se v projednávaném případě jeví, že smlouva dotčená v původním řízení pojistnou smlouvou ve smyslu výše uvedeného ustanovení je“*. Kromě skutečnosti, že předmětem původních sporů jsou produkty kapitálového (nikoli investičního) životního pojištění, z rozhodnutí nikterak nevyplývá, že se jedná o smlouvy s nulovou pojistnou částkou, resp. že by se Soudní dvůr otázkou jejich platnosti vůbec zabýval. Soudní dvůr současně odkazuje na svoji ustálenou rozhodovací praxi, podle které „*pro pojišťovací činnosti je podle všeobecně přijímaného názoru charakteristické, že pojistitel se na základě předchozí úhrady pojistného zavazuje zajistit pojištěnému v případě, že dojde k realizaci krytého rizika, plnění dohodnuté při uzavření smlouvy“*, což Pojistná smlouva nespĺňuje, neboť žádné skutečné zajištění krytí rizik Navrhovatelé neposkytuje.



Ve vztahu k britskému, francouzskému a nizozemskému rozhodnutí finanční arbitr uvádí, že mu nepřísluší jakkoliv hodnotit rozhodovací praxi zahraničních soudů, případně orgánů mimosoudního řešení spotřebitelských sporů (to nevyplývá ani z § 20 zákona o finančním arbitrovi), protože tato vychází z vnitrostátních předpisů toho kterého státu. Vnitrostátní předpisy se pak zpravidla mohou značně lišit s ohledem na sociální, kulturní a společenské zvyklosti toho kterého státu, přičemž ani transpozice evropských směrnic, které zavazují pouze co do cíle, nikoli co do volby prostředků a způsobů jeho dosažení, automaticky nevede k totožnosti vnitrostátních předpisů jednotlivých členských států Evropské unie ve směrnicí upravované oblasti. Soud, resp. jakýkoli jiný státní orgán, který rozhoduje o právech a povinnostech občanů příslušného státu, je pak povinen rozhodnout pouze a jen na základě příslušných vnitrostátních norem, případně mezinárodních norem nebo norem Evropské unie, které jsou však ústavou příslušného státu výslovně začleněny do jeho právního řádu. Finančnímu arbitrovi proto nepřísluší při řešení předmětného sporu zkoumat ani rozhodnutí zahraničního soudu ani zahraniční právní předpisy.

Odlišnost právních úprav jednotlivých států je zřejmá například při porovnání Institucí označeného rozsudku britského Apelačního soudu ze dne 4. 7. 1996 ve věci Fuji Finance v Aetna Life Insurance Co Ltd s rozhodovací praxí Italských soudů (Italská úprava je rovněž součástí Memoranda České asociace pojišťoven, na které Instituce sama odkazuje). Podle britského Apelačního soudu musí být smlouva posuzována jako celek a nikoliv podle převažujícího (pojistného nebo investičního) prvku, jak činí soudy italské.

Na rozsudku britského Apelačního soudu Instituce demonstruje, že i smlouvu, ve které nebyl pojistitel vystaven žádnému riziku, nebyla sjednána žádná pevná pojistná částka a ve které pojistné plnění v případě smrti a hodnota odkupného byly určeny jako hodnota jednotek fondu, posoudil soud jako platnou pojistnou smlouvu.

Naopak praxe italských soudů je taková, že příslušný soud posuzuje povahu produktu investičního životního pojištění z hlediska, která složka (pojistná či investiční) převažuje. Převažuje-li investiční povaha smlouvy, vztahují se na ni předpisy upravující finanční produkty, s nimiž soud následně posuzuje soulad. Na základě porušení předpisů pak soud uloží buď povinnost nahradit pojistníkovi vzniklou škodu, nebo dovodí neplatnost smlouvy a uloží povinnost vrátit vložené prostředky. Stěžejním prvkem je existence pojistného rizika, které je podstatnou náležitostí pojistné smlouvy, když pokud riziko ve smlouvě neexistuje nebo zaniklo ještě před uzavřením smlouvy, je pojistná smlouva neplatná. Na tuto situaci reagoval italský zákonodárce, když od 25. 1. 2007 novelizoval příslušný předpis a investiční životní pojištění nově zařadil mezi tzv. finanční produkty vydávané pojišťovnami a stanovil, že nejde o pojištění. Na investiční pojištění je tedy nadále nutné použít právní předpisy o investičních produktech. Novelizované ustanovení se použije pouze na pojistné smlouvy vzniklé po účinnosti této novely.

Z rozsudku Kasačního soudu ve Francii č. 227 ze dne 23. 11. 2004 je zřejmé, že tento soud odmítl smlouvy o investičním životním pojištění překvalifikovat a pohlížet na ně jako na smlouvy investiční. I z tohoto rozhodnutí je zřejmé, že se nejedná o pojistnou smlouvu s nulovou pojistnou částkou, když pojistné plnění, které byl pojistitel povinen vyplatit, bylo určeno jako uspořená částka získaná v průběhu trvání smlouvy, s minimálním garantovaným výnosem 4,5 % ročně. Nizozemský soud v Leeuwardenu v rozsudku ze dne 11. 5. 2010, sp. zn. 200.023.799/01, posoudil investiční životní pojištění odlišně od soudu francouzského (a odlišně od praxe aplikované v České republice), když jej kvalifikoval jako smíšený produkt, tedy nejen jako životní pojištění, ale také jako produkt investiční. Pojistitele, který takový produkt nabízí, pak považuje za obchodníky s cennými papíry a aplikuje na ně předpisy vztahující se na cenné papíry.

Z výše uvedeného nástinu je zřejmé, že rozhodovací praxe soudů jednotlivých států Evropské unie, ač přihlížející k jednotícímu prvku evropského práva, je v oblasti pojetí



investičního životního pojištění značně roztržštěná. Snad s výjimkou osamocené rozhodnutí britského Apelačního soudu z roku 1996 (zde je na místě poznamenat, že britský právní systém je od základu odlišný od systému kontinentálního, a tedy i českého práva) finanční arbitr v rozhodovací praxi jednotlivých vnitrostátních soudů nenalezl žádné rozhodnutí, které by potvrdilo, že v některém z těchto států považují pojistnou smlouvu s nulovou pojistnou částkou, bez jakékoliv garance pojistného plnění, za platnou pojistnou smlouvu. Finanční arbitr již výše konstatoval, že nepochybně existenci investičního životního pojištění a nijak neopomíjí, že je to jeden z podstatných finančních produktů, který se běžně vyskytuje na pojistném trhu, avšak taková smlouva musí vždy splňovat alespoň minimální požadavky, které na ní kladou platné právní předpisy jako na platnou pojistnou smlouvu.

Pokud se pak jedná o odkazy Instituce na některé závěry odborné veřejnosti, finanční arbitr nepovažuje uvedené zdroje za komplexní pojednání o problematice investičního životního pojištění obsahující vysvětlení veškerých detailů (zvláště v otázce pojistných smluv s nulovou pojistnou částkou), ale spíše za subjektivní názory několika autorů k některým dílčím otázkám souvisejícím s danou problematikou, navíc zdaleka ne vždy v rozporu se závěry finančního arbitra. V této souvislosti je navíc finanční arbitr přesvědčen, že jak v Nálezu, tak výše v tomto rozhodnutí vše dostatečně vysvětlil, čímž mj. reagoval právě i na tyto skutečnosti.

6. Právo na vydání bezdůvodného obohacení a jeho promlčení

Finanční arbitr v Nálezu dovedl, že právo na vydání bezdůvodného obohacení v podobě zaplaceného pojistného z titulu neplatnosti Pojistné smlouvy se promlčelo v subjektivní dvouleté promlčecí době (§ 107 starého občanského zákoníku), proto již neposuzoval běh objektivní promlčecí doby, když vzájemný vztah subjektivní a objektivní promlčecí doby je takový, že skončí-li běh jedné z nich, právo se promlčí, i když ještě běží druhá promlčecí doba, viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3148/2009.

Finanční arbitr v Nálezu konstatoval, že nejpozději ke dni 27. 4. 2015 (kdy udělil právnímu zástupci plnou moc k zastupování v řízení před finančním arbitrem) musel mít Navrhovatel po konzultaci s právním zástupcem povědomí o tom, že mohlo na straně Instituce vzniknout bezdůvodné obohacení a za mezní datum rozhodné pro subjektivní promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení (každé platby pojistného) je třeba považovat den 25. 7. 2015, tj. dva roky před podáním návrhu na zahájení řízení k finančnímu arbitrovi.

Subjektivní promlčecí doba začala běžet faktickým zaplacením každého běžného pojistného, proto Pojistné, které Navrhovatel zaplatil před datem 25. 7. 2015 je promlčené, pojistné zaplacené po tomto datu je z hlediska vydání bezdůvodného obohacení nepromlčené.

Finanční arbitr neshledává v námitkovém řízení důvody měnit své právní závěry učiněné a odůvodněné v Nálezu a nezbývá mu než opakovaně konstatovat, že pokud Navrhovatel zahájil řízení před finančním arbitrem až dne 25. 7. 2017, pojistné, které Navrhovatel zaplatil na Pojistnou smlouvu před 25. 7. 2015, je promlčené.

K námitce nepřezkoumatelnosti závěru finančního arbitra v otázce souladu námitky promlčení s dobrými mravy odkazuje finanční arbitr na závěry Nejvyššího správního soudu v rozhodnutí ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 9 Afs 42/2013, že „[p]ovinnost soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí není nutno dle Ústavního soudu pojímat tak široce, že by bylo třeba vždy vyslovit podrobnou odpověď na každý argument účastníka řízení (srov. náleze ze dne 5. 1. 2005, sp. zn. IV. ÚS 201/04, publikovaný jako N 3/36 SbNU 19; náleze ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 116/05, publikovaný jako N 108/41 SbNU 349; či náleze ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. III. ÚS 961/09, publikovaný jako N 207/54 SbNU 565)“.



Při hodnocení souladu námitky promlčení s dobrými mravy, tedy zda „*uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na vydání bezdůvodného obohacení v důsledku uplynutí promlčecí doby bylo nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil*“ (rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04), musí mít finanční arbitr na zřeteli i samotný účel institutu promlčení, kterým je snaha stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv.

Finanční arbitr v Nálezu na základě shromážděných podkladů zjistil, že uplynutí promlčecí doby si Navrhovatel zavinil sám, když několik let disponoval znalostí o skutkových okolnostech relevantních pro uplatnění jeho práva u soudu. Navrhovateli nic nebránilo obrátit se se stížností na Instituci a podat žalobu k soudu. Za situace, kdy se Navrhovatel o uplynutí promlčecí doby sám přičinil, nemůže zánik nároku představovat pro Navrhovatele ani nepřiměřeně tvrdý postih ve srovnání s jím uplatňovaným právem, který by byl takové intenzity, aby odůvodnil extrémní zásah do principu právní jistoty v podobě nepřipuštění námitky promlčení. Na této skutečnosti nemůže nic změnit ani povaha Pojistné smlouvy jako dlouhodobého smluvního závazku, když obdobně by finanční arbitr nutně nepostupoval ani u jiných dlouhodobých produktů (hypotéky, stavební spoření atd.).

Z tvrzení Navrhovatele ani z předložených důkazů finanční arbitr nezjistil, že by se od udělení plné moci právnímu zástupci Navrhovatel dozvěděl o nových rozhodujících skutkových okolnostech, které by na běh promlčecí doby měly vliv.

K úmyslnému jednání (a tedy i zlé víře) Instituce při vznesení námitky promlčení, protože Instituce sjednala s Navrhovatelem úmyslně neplatnou smlouvu, odkazuje finanční arbitr např. na závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 938/2002, který k získání úmyslného bezdůvodného obohacení judikoval, že je „*nutno prokázat existenci vědomosti žalovaného o tom, že při uzavírání smlouvy o sdružení a při přijetí vkladu od žalobkyně musel žalovaný skutečně vědět nebo být minimálně srozuměn (úmysl nepřímý) s tím, že přijetím finanční částky na svůj účet se bezdůvodně obohacuje. Takové skutkové závěry by přitom musely vyplynout z dokazování provedeného v tomto řízení, neboť Nejvyšší soud ČR je vázán skutkovými zjištěními, která učinil na základě provedeného dokazování odvolací soud. V průběhu řízení však nebyla prokázána vědomost žalovaného o tom, že může získat bezdůvodné obohacení, a že s tímto následkem svého jednání byl srozuměn. Z dokazování naopak vyplynulo, že po uzavření smlouvy a vložení finančních prostředků žalobkyní na účet žalovaného, vyplatil žalovaný žalobkyni úroky z jejího vkladu. Nelze akceptovat názor dovolatelky, že úmysl bezdůvodně se obohatit lze dovodit již z toho, že činnost žalovaného je podle platné právní úpravy zakázána*“.

V řízení před finančním arbitrem nebylo prokázáno, že by se Instituce nechovala v souladu se smlouvou, kterou považovala za platnou, nebo že by nebyla připravena Navrhovateli plnit v případě nastalé pojistné události. Ostatně, i nyní považuje Instituce Pojistnou smlouvu za platnou a je připravena vyplatit Navrhovateli odkupné. Finanční arbitr tedy musí odmítnout námitku Navrhovatele, že Instituce namítla promlčení nároku Navrhovatele ve zlé víře s úmyslem poškodit Navrhovatele, když v řízení po zohlednění konkrétních okolností případu a zejména okolností, za kterých byla námitka promlčení vznesena (platnost Pojistné smlouvy napadá Navrhovatel, nikoli Instituce), tento úmysl Instituce prokázán nebyl. Finanční arbitr ani po opakovaném posouzení jednotlivých Navrhovatelem tvrzených důvodů o tom, proč by měla být námitka promlčení vznesená Institucí v rozporu s dobrými mravy, tuto nemravnost neshledal. Podle názoru finančního arbitra tedy nejsou v tomto případě dány takové výjimečné okolnosti předpokládané soudní judikaturou, vznesení námitky promlčení není šikanózním výkonem práva ze strany Instituce a ani v této otázce tak není důvod jakkoli měnit závěry uvedené v Nálezu.



7. Úroky z prodlení

Pokud se jedná o námitky Instituce ohledně nároku Navrhovatele na příslušenství ve výši zákonného úroku z prodlení ode dne marného uplynutí termínu stanoveného v příslušné výzvě Instituci do zaplacení, pak finanční arbitr opakovaně odkazuje na § 517 odst. 2 starého občanského zákoníku, že „*[j]de-li o prodlení s plněním peněžitého dluhu, má věřitel právo požadovat od dlužníka vedle plnění úroky z prodlení, není-li podle tohoto zákona povinen platit poplatek z prodlení; výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis*“ ve spojení se závěry Nejvyššího soudu České republiky v rozhodnutí ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, kde soud na jisto postavil, že „*[m]á-li být bezdůvodné obohacení vydáno v penězích a nesplní-li dlužník svoji platební povinnost včas, má věřitel právo požadovat též úroky z prodlení*“.

Jelikož u bezdůvodného obohacení není v zákoně stanovena splatnost závazku dlužníka k jeho vydání (v tomto případě Instituce), a podle § 563 starého občanského zákoníku platí, že „*[n]ení-li doba splnění dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí, je dlužník povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem požádán*“, je splatnost bezdůvodného obohacení vázána na výzvu Navrhovatele k jeho plnění, resp. na lhůtu za tímto účelem Navrhovatelem stanovenou.

Finanční arbitr zjistil, že Navrhovatel vyzval dne 18. 10. 2016 Instituci k vydání bezdůvodného obohacení ve výši „*uhrazeného pojistného a úroky z prodlení od data podání této výzvy...*“ ve výzvě, která došla do podatelny Instituce dne 20. 10. 2016. Navrhovatel ve výzvě stanovil lhůtu k vydání bezdůvodného obohacení do 30 dnů ode dne doručení výzvy, a protože Instituce této výzvě nevyhověla, dostala se dne 22. 11. 2016 do prodlení.

Finanční arbitr z předložených podkladů zjistil, že ačkoli Navrhovatel vyzval Instituci mj. k vydání bezdůvodného obohacení ve výši uhrazeného pojistného (tj. ke dni 18. 10. 2016 částky 98.500 Kč), výše zaplaceného nepromlčeného pojistného k tomuto datu činila pouze částku 7.500 Kč.

Finanční arbitr tak částečně vyhověl námitkám Instituce, jelikož z předložených podkladů nezjistil, že Navrhovatel vyzval dodatečně Instituci rovněž k vydání bezdůvodného obohacení ve výši nepromlčeného pojistného zaplaceného na Pojistnou smlouvu po datu 18. 10. 2016.

8. K výroku rozhodnutí

Finanční arbitr shledal za důvodnou námitku Instituce, že Navrhovatel ji vyzval pouze k vydání bezdůvodného obohacení k datu výzvy dne 18. 10. 2016 a nikoli pojistného, které Navrhovatel zaplatil po tomto datu. Finanční arbitr proto ve výroku I. částečně vyhověl námitkám Instituce co do uplatnění nároku Navrhovatele na úroky z prodlení.

Finanční arbitr neshledal, že by jinak ve věci zaplacení částky ve výši zaplaceného pojistného na Pojistnou smlouvu s příslušenstvím rozhodl věcně nesprávně z důvodů namítnutých Institucí, a setrvává tak na svém právním závěru, že Pojistná smlouva je neplatná pro rozpor se zákonem ve smyslu § 39 starého občanského zákoníku a Instituce je povinna vrátit Navrhovateli bezdůvodné obohacení. Finanční arbitr současně neshledal, že by v otázce námitky promlčení vnesené Institucí rozhodl věcně nesprávně, zejména že by byla v rozporu s dobrými mravy. S ohledem na tyto skutečnosti zbývající námitky Instituce a Navrhovatele ve výroku II. zamítl.

Na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl finanční arbitr tak, jak je uvedeno ve výroci tohoto rozhodnutí.



Poučení:

Rozhodnutí o námitkách je podle § 16 odst. 4 zákona o finančním arbitrovi konečné. Podle § 17 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi doručený náleží, který již nelze napadnout námitkami, je v právní moci (*v případě, že bylo vydáno rozhodnutí o námitkách, nabývá náleží právní moci dnem doručení rozhodnutí o námitkách – pozn. finančního arbitra*).

Podle § 244 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), rozhodl-li správní orgán podle zvláštního zákona o sporu a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení. Podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu musí být žaloba podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí správního orgánu.

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr

Doručuje se
Navrhovatel – datová schránka zástupce 28eggh
Instituce – datová schránka zástupce rddijk5

